

Trolldalen och Vargkitteln

Foto: Elisabeth Karlsson

I Trolldalen och Vargkitteln forsade en mäktig isälv fram när inlandsisen smälte för 10 000 år sedan. Vattnet slipade dalsidans kanter och satte snurr på stora stenar, som borrade sig rakt ner i berget och bildade så kallade jättegrytor. De branta dalsidorna är klädda av gammal skog med många sällsyn- ta mossor, lavar och svampar.

Naturreservaten Trolldalen och Vargkitteln är delar av samma sprickdal, Östra Trolldalen. Sprickbildningen uppstod redan när Kilsbergen bildades för flera miljoner år sedan. Men det var först vid den senaste istiden, för omkring 10 000 år sedan, som Östra Trolldalen fick sina dramatiska och säregna former.

Isälven formade dalen

När inlandsisen började smälta bildades en stor sjö i Kilsbergen. Vattnet fortsatte mot havet genom dalen, där de forsande vattenmassorna slipade berg och block på sin väg. En del av de stenar som den mäktiga isälven spolade med sig genom Östra Trolldalen hamnade vid en dåtida havsstrand som idag ligger i naturreservatet Lövbricken. Det finkorniga materialet, sand och lera, fördes vidare ut i havet och sedimenterade på den havsbotten som senare skulle bli den bördiga Närkeslätten. Jättegrytorna är de mest säregna spåren efter smältvattnets framfart i Östra Trolldalen. De har bildats av stenar som börjat rotera och virvla runt av vattenmassornas kraft. Resultatet har blivit stora hål rakt ner i berggrunden. Ibland kan man se borrstenen ligga kvar på botten av grytan. En av områdets mest kända och sägenomspunna jättegrytor kallas Trollgrytan och ligger i Trolldalens naturreservat.

Paradis för mossor och svampar

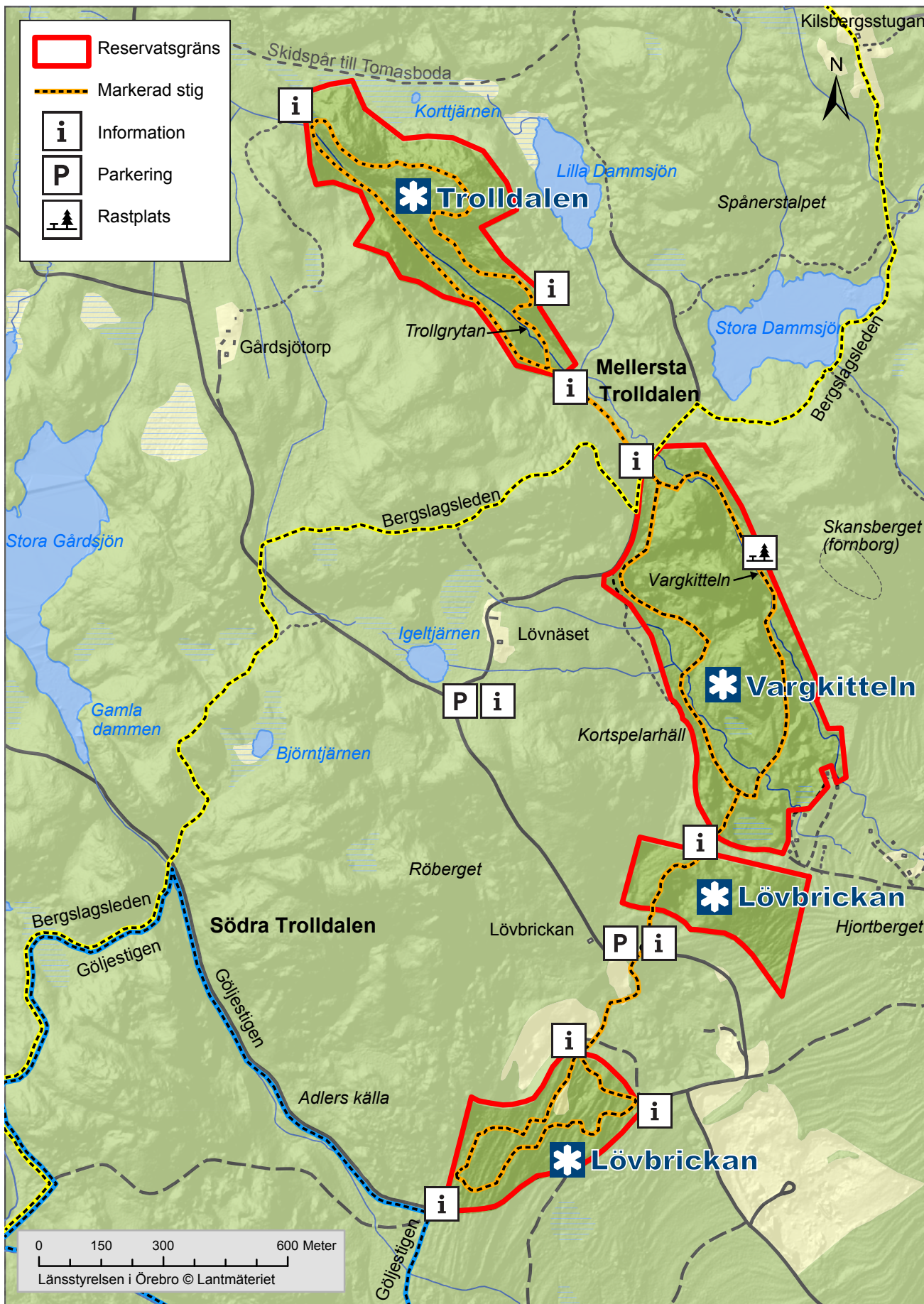
I Trolldalens naturreservat är sprickdalen smal. Trolldalen är känt för de spännande isformationer som bildas i ravinen om vintern. Dalsidorna kläs av en åldrig granskog som är nästan opåverkad av skogsbruk. I skogen är det fuktigt, skuggigt och gott om döda träd – en perfekt miljö för många ovanliga mossor, lavar och svampar. På liggande, döda granstammar växer den sällsynta svampen ullticka. Skogstrappmossa och vedsäcksmossa är två ovanliga mossor som också trivs på murkna granlågor.

Naturreservatet Vargkitteln har fått sitt namn av ännu en välkänd jättegryta i Östra Trolldalen. Andra spår efter inlandsisens är de dödisgropar som ligger i södra delen av reservatet. De har bildats av stora, kvardröjande isblock, som överlagrats av grus och sten. När isblocken till sist smälte undan bildades gropar där isblocken legat.

Näringsrik mark

Större delen av skogen i Vargkittelns naturreservat är tydligt påverkad av skogsbruk men längs de svårtillgängliga dalsidorna i reservatets norra del står orörd granskog med inslag av björk och asp. Bitvis är marken så näringsrik att kräsna ädellövträd som lind och alm kan bilda små bestånd. Blåsippa, trolldruva och vårärt skvallrar också om god tillgång på näring.

Skogstrappmossa växer vanligen på murkna, grova, liggande döda granar i barrskog. Den kan också hittas på skuggiga och fuktiga klippor. Uppe till höger ses en förstoring av mossan.

Vedsäckmossa förekommer på grov murken ved i gamla urskogsartade granskogar. Den växer främst på granved. Längst till höger ses en förstoring av mossan.

Illustrationer: Lennart Molin

Vägbeskrivning

Från Frösvidal, följ skyltar mot Gårdsjötorp. Håll höger i grustaget och kör ytterligare några kilometer. Parkera vid Igeltjärn. Trolldalen: Vandra från p-platsen 1,5 km fram till reservatet. Vargkitteln: Vandra från p-platsen, samma väg som ovan, knappt 1 km fram till reservatet.

Fakta om reservaten

Bildade år: Trolldalen 1997, Vargkitteln 2006

Areal: Trolldalen 18 hektar, Vargkitteln 29 hektar

Markägare: Naturvårdsverket och enskilda

Förvaltare: Länsstyrelsen

Reservatsbildare: Länsstyrelsen

Området ingår i EU-nätverket Natura 2000

§ Detta är inte tillåtet att göra i reservaten:

I naturreservatet Vargkitteln är det inte tillåtet att:

- bortföra eller skada döda träd eller träddelar
- göra upp eld annat än på anvisad plats

Utan länsstyrelsens tillstånd är det inte tillåtet att:

- bedriva insamling av mossor, lavar och svampar som växer på träd eller ved samt insekter eller andra evertrebrater

I naturreservatet Trolldalen är det inte tillåtet att:

- göra åverkan på markytan
- störa djurlivet

- plocka blommor, lavar eller vedlevande svampar
- eller på annat sätt genom plockning eller uppgrävning skada växtligheten
- utföra ristningar på torrträd eller bark eller att skada lågor
- göra upp eld eller tälta
- framföra motordrivet fordon eller cykla
- anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
- anordna orienteringskontroller eller snitslade spår

Utan länsstyrelsens tillstånd är det inte tillåtet att:

- bedriva insamling av insekter eller andra evertrebrater